

Babicz, Józef

Nieznane wykłady geografii Wincentego Pola

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/3-4, 555-556

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Placówka ta otrzymała nazwę Muzeum Starożytnego Hutnicwa Świętokrzyskiego. Mieści się ona w nowozbudowanym pawilonie, usytuowanym na skraju osiedla Słupia Nowa, przy drodze wiodącej na Św. Krzyż. Na lokalizację muzeum wpłynęło odkrycie w tym miejscu piecowiska, które po wstępnym przebadaniu zabezpieczono i obudowano, tak że znalazło się ono wewnątrz pawilonu, stanowiąc oryginalny a zarazem autentyczny eksponat. Piecowisko składa się z 45 typowych dla świętokrzyskiego hutnictwa dymarek.

Pozostała ekspozycja ujęta w formie plansz ilustruje najważniejsze problemy związane z hutnictwem świętokrzyskim, m. in. wyjaśnia budowę dymarek i przebieg procesu wytopu, wydobywanie rudy, zwęglanie drewna. Szczególnie podkreślony jest zorganizowany i masowy charakter hutnictwa świętokrzyskiego oraz jego rozległe kontakty handlowe.

Najciekawszymi z drobnych eksponatów są narzędzia wykonane z żelaza świętokrzyskiego oraz monety rzymskie i fragmenty ceramiki znalezione w pobliżu stanowisk hutniczych.

Poza salą wystawową muzeum posiada pomieszczenie typu gospodarczego przewidziane jako pracownia i baza dla przybywających w okolicy ekip badawczych. W razie potrzeby pomieszczenie to można będzie również włączyć w układ ekspozycji.

Otwarcie Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego odbyło się 29 maja 1960 r.

Scenariusz ekspozycji muzeum opracował mgr K. Bielenin, projekt budynku oraz jego wewnętrznego urządzenia wykonał inż. arch. K. Brejtkopf.

Jerzy Jasiuk

NIEZNANE WYKŁADY GEOGRAFII WINCENTEGO POLA.

W Bibliotece Ossolińskich we Wrocławiu przechowywany jest rękopis (nr 9855/I) zatytułowany *Wincentego Pola wykłady miane w 1854 r.*

Ten nieznanany dotychczas z treści rękopis, zawierający wykłady geografii Wincentego Pola, liczy 48 dwustronnie zapisanych kartek oprawionych w zeszyt, w tym kilkanaście rysunków. Strona zewnętrzna rękopisu dowodzi, iż pochodzi on z Biblioteki Poturzyckiej we Lwowie. Powstał on w okresie najbardziej twórczej pracy Pola w dziedzinie geografii, kiedy to — w wyniku wieloletnich badań w Karpatach — dobiegały końca jego przygotowania do druku wielkiego dzieła: *Geografia i etnografia Polski*. Spłonęło ono niestety w krwawych wypadkach lutowych 1846 r.

W tym czasie, przebywając w Mariampolu, brał Pol żywy udział w życiu towarzyskim i kulturalnym, jakie rozwijało się w pałacu Skrzyńskich w Zagórzanach. Tam też prowadził wykłady z historii literatury i z geografii. Prowadził je również w 1846 r. we Lwowie. Ponieważ wykłady te wiążą się bezpośrednio z okresem jego badań terenowych, trzeba je uważać — wobec zniszczenia wykonanej przez niego geograficznej syntezy — za ważny dokument pionierskich wysiłków nad zbadaniem ziemi ojczystej, tym bardziej, że treścią ich są oryginalnie ujęte i oparte na autopsji zagadnienia fizjograficzne.

Jest to fizyczna geografia ogólna, ujęta pod kątem widzenia ziem polskich, traktuje ona o rzeźbie, sieci rzecznej i atmosferze.

Wykłady te nie mogą nie zwrócić bacznej uwagi każdego badacza dziejów polskiej geografii. Znajdą się w nich wprawdzie niezbyt fortunne terminy a nawet błędne tłumaczenia zjawisk, szczególnie tych które nie występują na obszarze Polski, jednakże zawarta w tym manuskrypcie terminologia nie jest zjawiskiem oderwanym a wiąże się z wielkim pionierskim wysiłkiem poety-geografa, zmierzającego do opracowania geograficznej syntezy. Wielka systematyczność i bogactwo specjalistycznych pojęć i terminów jaka występuje w tych prywatnych, epizodycznie wygłaszanych wykładach, pozwala przypuszczać że zniszczony w 1846 r. siedmioletni jego dorobek musiał być imponujący.

Józef Babicz

KRONIKA ZAGRANICZNA

KONFERENCJA O NIEMIECKO-ROSYJSKICH STOSUNKACH NAUKOWYCH W XVIII WIEKU

W dniach 24—28 maja 1960 r. odbyła się w Berlinie konferencja na temat niemiecko-rosyjskich stosunków naukowych w drugiej połowie XVIII wieku. Organizatorem jej był Dział Historii Nauki i Stosunków Naukowych (specjalnie niemiecko-słowiańskich) Instytutu Historii Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie, kierowany przez członka tejże Akademii prof. dr E. Wintera. W obradach wzięło udział kilkudziesięciu pracowników naukowych z terenu Niemieckiej Republiki Demokratycznej, oraz kilkusobowe delegacje zagraniczne. Kierownikiem delegacji radzieckiej był historyk nauk przyrodniczych prof. dr N. A. Figurowski, znany w Polsce m. in. z interesujących wypowiedzi na sesji naukowej ku czci Macieja z Miechowa, czechosłowackiej — ceniony sławista prof. dr J. Dolanský, polskiej — prof. dr K. Opalek. W konferencji uczestniczyło również paru przedstawicieli nauki NRF oraz prof. dr R. Portal, kierownik Instytutu Studiów Sławistycznych w Paryżu, uprzednio bawiący również w Polsce.

Obrady zgrupowane były wokół kilku zasadniczych zagadnień. Pierwszy dzień poświęcono podstawowemu problemom stosunków naukowych w drugiej połowie osiemnastego wieku ze szczególnym uwzględnieniem stosunków niemiecko-rosyjskich, drugi — działalność Lomonosowa, trzeci — historykowi Schlözerowi, czwarty — przyrodnikowi Pallasowi.